

JEZIK FILOZOFIJE I TJESKOBA BIVANJA

TOMA GRUICA
Filozofski fakultet,
Sveučilište u Splitu
toma.gruica@protonmail.com

Čovjek ima poriv da naleti na granice jezika. Zamislite, primjerice, za-prepaštenje da išta postoji? To čuđenje ne može se izraziti u obliku pitanja, kako je Heidegger formulirao u *Uvodu u metafiziku*, a na njega također nema odgovora. Sve što možemo reći može samo *a priori* biti besmislica. Ipak, nailazimo na granice jezika. Kierkegaard je također vidio taj nalet i na sličan način ga je istaknuo, kao nalet na paradoks. Taj je nalet prema granicama jezika za Heideggera i Kierkegaarda Etika. „Svakako smatram vrlo važnim da se stane na kraj svim brbljanjima o etici“ – može li biti znanja u etici, postoje li vrijednosti, može li se dobro definirati? U etici se uvijek pokušava reći nešto što se ne tiče i nikada se ne tiče suštine stvari. *A priori* je sigurno: što god netko dao kao definiciju Dobra – uvijek je samo nesporazum pretpostaviti da izraz odgovara onome što se zapravo misli, kako je tumačio Moore. Ali sklonost naletu pokazuje nešto. Znao je to već sveti Augustin kad je rekao: „Što, nitkovo, ne bi govorio gluposti? Samo naprijed i pričaj gluposti – nema veze!”

Ontološka razlika u tome što Heidegger iznosi u *Bitku i vremenu* jedva je zamjetna u engleskom, gdje nema podjele na bitak i biće. Ta razlika očita je u gotovo svakom drugom europskom jeziku, Sein-Seiendes, vara-varanden... U jednom izrazu *Sein/letre/vara/bitak*, postoji i imenica i glagol. Taj je zaborav, kaže Heidegger, sada ukorijenjen u jeziku. Ako nam se “pitanje bitka”, *Seinsfrage*, čini praznim, kao mistična igra riječi, ili kao čista i naprosta besmislica – a Heidegger zna da je jedna ili kombinacija tih reakcija ono što čini “zdrav razum” – razlog je, doslovno, lingvistički. “Mnoge riječi, a upravo one bitne, nalaze se u istoj situaciji: jezik je općenito istrošen i izmučen – nepopravljivo, ali bez gospodara, komunikacijsko sredstvo koje se može koristiti kako hoće, ravnodušno kao i sredstvo javnog prijevoza.” Ali sadašnja praznina riječi “bitak”, nestanak njezine izvorne snage poziva i prezentnosti, daleko je više od simptoma opće iscrpljenosti jezika. Jer ta je iscrpljenost sama po sebi simptomatična za činjenicu da su se naši odnosi prema postojanju, koji čine srž i obrazloženje ljudskog govora, povukli u gramatičku banalnost (riječ “jest” smanjena je na puku kopulu) ili u zaborav. Stoga, za Heideggera slijedi da svako ozbiljno istraživanje egzistencije, bez kojeg ne može postojati autentična osobna ili javna sudbina, mora uzeti lingvistička razmatranja kao svoju polaznu točku.

Središnji zadatak metafizike jest otkriti istinu o biću, odnosno prirodi postojanja. Tvrdi da je ta zadaća u suvremenoj filozofiji zaboravljena i da je povratak izvornim pitanjima metafizike nužan za razumijevanje prirode svijeta i našeg mjesta u njemu. Ispravno razumijevanje bitka zahtijeva radikalno preispitivanje prirode postojanja te novi način mišljenja o svijetu i našem mjestu u njemu. No, što se zove mišljenjem? Mišljenje nije gomilanje informacija ili rješavanje problema, već propitivanje onoga što jest. Heidegger tvrdi da razmišljanje zahtijeva osoban i meditativan odnos s Bitkom, što uključuje fenomenološko otpuštanje predrasuda i dopuštanje novim uvidima da se pojave, da se razotkriju. On tvrdi da istinsko razmišljanje uključuje temeljnu otvorenost prema svijetu i spremnost da se preispitaju najosnovnije pretpostavke o postojanju. U tom smislu, razmišljanje je bitan dio onoga što znači biti čovjek i bitan aspekt osobnog rasta i samootkrivanja. Radikalna misao ide do korijena riječi. Teško da je pretjerano sugerirati da Heideggerova misao, ontologija ili „razmišljanje o bitku“, koju je Heidegger razvio tijekom nekih šezdeset i pet godina, proizlazi iz gramatičke značajke prisutne u njemačkom i većini zapadnih jezika, ali ne, kako se to događa, u engleskom. U njemačkom jeziku imenica „biti“, „bitak“ je „Sein“, a glagol „biti“ je „sein“. Kao i u francuskom, *être* i *être*, imenica je identična s infinitivom glagola. U engleskom je to identično s participalnim oblikom. Drugim riječima, „Sein“, glagolska imenica za „bitak“, u svojoj je sintaktičkoj osnovi proces, aktivnost, „bitak-tu“, *Dasein*.

Imenica je, takoreći, trenutna stanka ili fikcija čina – ima isti jezični oblik kao i čin jer je potonji u njemu u potpunosti djelotvoran. Taj dinamični nominalizam temeljan je za Heideggerovu egzistencijalnu fenomenologiju i teoriju jezika. Ali, ne moramo početi s njemačkim korijenima – to je s grčkom etimologijom jer „uz njemački, grčki je jezik (u pogledu svojih mogućnosti mišljenja) istodobno najmoćniji i najduhovniji od svih jezika.“

No, teško je odlučiti na što je mislio, a na što nije mislio – Heideggerov korpus uvelike podsjeća na ideju okruglog poligona, niza riječi koje kada se nanižu zajedno, gube svaku iskaznu vrijednost, no dobivaju jasnu formu kad se sagledaju kao cjelina. No, pojmovi „okruglo“ i „kvadrat“ jednostavno su razumljivi pojmovi, za razliku od Heideggerovog privatnog jezika: *Zeit-Spiel-Raum*, *Kehre*, „ništa ništi“, *et alia*.